

NA NEŽNIH KAVLJIH

Andrej Koritnik

20

10.

Grossmannov festival
fantastičnega filma in vina
Ljutomer (15.-19. julij 2014)

FESTIVALI

Na nežnih kavljih

Dr. Karol Grossmann je leta 1905 in 1906 posnel prve metre slovenskega filma. Ljutomer in njegove ljudi je deset let po nastanku filma v svetovnem merilu postavil za prve igralce v veliki drami sedme umetnosti; v nasprotju z bratoma Augustom in Louisom Lumièrom pa je Grossmann trdno verjel v prihodnost filma. Človek, ki ga zanima vse, nima težav pri delu, čeprav ga utegnejo čakati težave: pravnik v Ljutomeru je močno razgibal kulturno življenje, pogosto je fotografiral, enkrat je bil celo obtožen, da je izzval incident med nemškutarji in Slovenci, da bi lahko ujel dobro fotografijo, bil pa je tudi prijatelj z mladim topniškim častnikom Fritzem Langom, poznejšim slavnim režiserjem. Po več kot stoletju je slika drugačna. Digitalna revolucija je preobrazila klasični svet ezoteričnega, samo izbranim posameznikom dosegljivega filma, oprema je dostopna skoraj vsakomur, medij filma pa je postal morda najpopularnejša zabava po celem planetu. Na začetku 20. stoletja je bilo precej drugače, a od takrat do danes se nekaj ni spremenilo: vrednost in teža dobre ideje ter scenarija sta ostali enaki in nič ne pomaga tehnično dovršen film s slabo zgodbo; takega filma kratko malo ne bomo gledali.

Poklicni filmarji se pogosto pritožujejo, da bo umetnost devalvirala, če se bodo z njo ukvarjali amaterji, ki nimajo pojma, vendar se motijo – vsak pač brani svoje svete otoke. Tudi Karol Grossmann je bil amater. Zanimala sta ga fotografija in film in danes velja za pionirja slovenskega in svetovnega filma. Zgodovina je pokazala, da sta se visoko- in nizkoprorračunska koncepta ves čas prepletala in hkrati živela samostojno življenje. Pri nas je poleg državno financiranega slovenskega filma ves čas obstajala gverila, ki je že od konca 60. let 20. stoletja širila meje distribucije svojih izdelkov s filmskimi klubi, festivali, projekcijami, z razstavami in meddruštvenim sodelovanjem. V tej zgodbi je Ljutomer imel ves čas svojevrstno vlogo, saj nam viri izpričujejo, da je bila amaterska filmska in festivalska dejavnost tam živa že pred več desetletji.

V prestolnici Prlekije je vsako leto zadnjih deset let festival fantastičnega filma in vina. Ime si je nadel po dr. Karolu Grossmannu in v krog amaterske, fantastične, horror B-produkcije vpletel še kupico rujnega. Če je v vinu resnica, v vodi pa zdravje, je festival

Sveto mesto

v enem desetletju v resnici postajal vedno boljši in večji, zdravje pa morda malo slabše. A vredno je tvegati: kdor se je odločil obiskati Ljutomer, je pogosto prišel še naslednje leto in še leto za tem ... Narobe bi bilo trditi, da obiskovalci pridejo ali se vračajo na Grossmannov festival le zaradi kakovostnega filmskega, vinskega, razstavnega, glasbenega in še kakega programa; prihajajo tudi zato, ker so postali del enkratne atmosfere med ljudmi, ki ljubijo film. Začutili so iskrenost domačinov, mogoče celo odpor nekaterih do »zombijev« na mirnih mestnih ulicah Ljutomera, na katerih se večino leta nič ne dogaja. Nekatere bolj privlači množično maskiranje v žive mrtvece, druge vsako leto bolj kakovosten program domačih in tujih kratkih filmov, tretje razne delavnice, četrte filmski program ... Festivalska ponudba se je v desetih letih razširila, a ne toliko, da bi bila poletna filmska vročica v Ljutomeru množičen, neobvladljiv dogodek. To tudi ni mogoče, saj je letošnja izdaja festivala, na katerem se deluje na etični pogon, dobila manj denarja kot prejšnje leto; ekonomska kriza se je dotaknila vsega in vseh. Na razpoloženje in doživljanje filmskega tedna v Prlekiji to ni vplivalo, a nobena prazna vreča ne stoji sama pokonci.

Manj denarja pomeni manj programa. Organizatorji so se temu sicer uspešno izognili in pripravili program za vse okuse in vse dele dneva. Z otvoritvenim filmom o Prlekiji na začetku 20. stoletja, dr. Karolu Grossmannu, njegovih filmih in o restavriranju izvirnega filmskega traku (Marko Mitja Feguš in Marjan

Cilar, 2014) se je festival poklonil spominu na znamenitega Ljutomerčana. Hudega mačka za najboljši celovečerni film je žirija podelila madžarskemu filmu *Nebeška izmena* (Isteni müszak, 2013, Márk Bodzsár), posebej je omenila špansko *Asmodexio* (2014, Marc Carreté). *Nebeška izmena* ima sicer zanimiv scenarij, vendar menim, da je bil srbski film *Sfinga* (Mamula, 2014, Milan Todorović), čeprav je bila zgodba stereotipna, kamera in montaža pa izjemni, veliko bolj prepričljiv in razumljiv. V njem je nastopal tudi lanski gost festivala, Franco Nero. Častnega hudega mačka za življenjsko delo je prejel Đorđe Kadijević, pionir grozljivk v Jugoslaviji, najboljši glasbeni dokumentarec je posnel Dušan Moravec (o Damirju Avdiću, naslovljen *Pravi človek za kapitalizem* [2013]).

Poseben del Grossmannovega festivala so kratki filmi, ki so na voljo v kar dveh sekcijah: Slakov hudi maček in Méliès d'argent (nagrada Evropske federacije festivalov fantastičnega filma). Prav pri kratkih filmih, ki jih vrtijo v Ljutomeru, je mogoče opaziti, da so vsako leto boljši, morda celo vedno daljši; kratke forme, če si v spomin priključimo samo književnost, so v zadnjih desetletjih zelo priljubljene, čeprav so vsaj v knjižnem založništvu ekonomski polom. Pomen kratke filmske oblike pa je verjetno večji tudi zato, ker so ekrani vedno manjši, življenje hitreje, stres že težko obvladljiv, aplikacije za pametne tablice pa neštene. Letošnji kratki filmi so bili večino zelo gledljivi, duhoviti, spretno narejeni, pravilno dramaturško oblikovani. Slakovega hudega mačka je prejel španski

Sfinga

Nebeška izmena

Mejna patrolja

Vešča

Na nežnih kavljih

film **Podzemna garaža** (Subterráneo, 2013, Miguel A. Carmona), v katerem se prepletata subjektivna in objektivna groza dveh prešušnikov v avtu, ki sta priča čistega nasilja brez odrešitve. Čeprav je žirija še posebej pohvalila španski filmček **Efemerno** (Efímera, 2013, Diego Modino), bi sam raje omenil **Mejno patroljo** (Border Patrol, 2013, Peter Baumann), duhovito avtoironično pripoved o obmejnih policistih na avstrijski in nemški strani meje. In očitno so Španci letos veliki zmagovalci: Méliès d'argent je dobil še en španski film, **24 ur z Lucijo** (24 horas con Lucía, 2013, Marcos Cabotá), mojstrovina o zakonskem možu, čigar ženo je obsedel hudič in se iz njenega telesa nikakor noče izseliti. Tako kot vsako leto je Grossmannov festival imel Malo delavnico groze, ki je ponudila možnost tekme gverilskim filmarjem, kdo bo v času festivala napisal, posnel in zmontiral najboljši film. To je uspelo Antoniu Vondeju s filmčkom **Faza V**. Grossmannov festival je letos obiskal Marko Brecelj – o njem se je vrtil dokumentarec – in izvedel razprodajo samega sebe: za pet evrov je bil pripravljen zaigrati in zapeti kak svoj star komad.

V novi sekciji Začarani kino, v kateri so vrtili filme, kot so *Indiana Jones*, *Gremlini* in *Kokoške na begu*, je Grossmannov festival ponudil program za najmlajše. V Kinu klopotec si je bilo mogoče ogledati etnografsko obarvane filme o Prlekiji, slovenski neodvisni žanrski filmi so nosili skupno ime Na fantastični strani Alp, v Vrtu mučenja si je gledalec spet lahko privoščil filmski maraton grozljivk, dokumentarci so se vrtili v sekciji Shock dok, novosti iz fantastične kinematografije so bile na voljo v Fantastičnih obzorjih, »kulturne klasike prihodnosti« pa je bilo mogoče videti v sekciji Grossmann Grindhouse. Vzporedno s filmskim programom je potekalo tudi tekmovanje vinarjev; letos je bil najboljši šipon iz leta 2012, ki ga je pridelala vinogradniška družina Kos. Marsikdo bi pomislil, da brez vinske komponente Grossmannov festival ne bi bil takšen, kot je. V tem je morda zrno resnice, vendar je hkrati res, da festival ni uspešen le zaradi filmov ali vina, temveč je oboje že dolgo del tamkajšnje kulture z močnim lokalpatriotskim nabojem. In zaradi atmosfere, medčloveškega povezovanja obiskovalcev in domačinov. Zato deseti festival v Prlekiji ni bil nič slabši od prejšnjih let; bleščavo so prispevali vsi: filmi, vino in ljudje.

Zanimivo je opazovati, kako se iz leta v leto spreminja prleška gverila in s tem sam Grossmannov festival. Če je bilo prejšnja leta več denarja, ga je bilo letos manj; če je bilo prej na festivalu manj ljudi, jih je bilo letos največ; če so bili predstavitevni filmi prej produkcijsko bolj preprosti, je letošnji prava mojstrovina animacije; če se je najprej specializiral za trash filme, B-produkcijo in druge vrste amaterskega filma, program vedno bolj polnijo visokoproračunski kratki in celovečerni filmi; če je festival prej gradil bolj na identiteti zombijev in prirejal »zombie walk« ali izbor kraljice krika, je bilo letos dogajanje – malo tudi zaradi denarja – omejeno na zombi zumbo, zombi četvorko in tek živih mrtvecev po glavnem mestnem trgu. Prav tako letos ni bilo mojstrov maskiranja iz Srbije. Seveda ta navidezna nasprotja niso kakovostni označevalci, spremembe so bistvene, če kak »projekt« želi živeti in rasti. Deseta obletnica je pomemben mejnik: lahko zbujajo zadovoljstvo, a pomembnejši je pogled naprej. Mislim, da je ena najpomembnejših nalog, da sedanja generacija načrtno pritegne mlajše in jim nekoč, nekdanj (pre)pusti lastno moč idej, vizij, ki bodo Grossmannov festival pripeljale na razsvetljeni oder javnosti. Ne komercializacija, temveč iskrenost, spontanost, ljubezen do specifičnega žanra v filmu ga bodo (po)peljali v svetlo prihodnost, čemur lahko samo nazdravimo s prijetno ohlajenim brizgancem!

Eden od dokumentarcev, ki so jih vrtili v sekciji Shock dok, je nosil naslov **Na nežnih kavljih** (On Tender Hooks, 2013, Kate Shenton); prikazoval je ljudi, ki se obešajo na kavlje in s svojo umetniško prakso preizkušajo meje in zmožnosti človeškega telesa. Kakor na nežnih kavljih s pritrjeno bolečino, ki se ji zna posmehovati, tudi Grossmannov festival fantastičnega filma in vina niha in preizkuša, do kod še gre in kaj bi bilo – glede na objektivne okoliščine – še mogoče spremeniti in kaj ohraniti. Poleg festivala so na nežnih kavljih obiskovalci: ti, ki se vračajo, in oni, ki pridejo prvič. Ko si enkrat gor, ne moreš več dol. Niti nočeš. Bolečje je edino na koncu, ko se posloviš in greš domov. Tam so včasih kavljji malo bolj neprijetni.

Še vedno pa je najlepši, z izjemnim filmskim potencialom, sončni vzhod na nebesno modrem nebu nad Ljutomerom.